

Т. В. Степанова

кандидат юридичних наук, доцент професор кафедри адміністративного та господарського права

ЩОДО ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ»

Категорія «конфлікт інтересів» в правовій галузі на науковому рівні практично не розроблена. При цьому поза правовим полем у вказане поняття вкладають досить широкий зміст. Так, термін «конфлікт» (від лат. *conflictus* — зіткнення, сутичка) Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує як зіткнення протилежних думок, поглядів, інтересів, серйозні розбіжності, гостру суперечку [1, с. 570]. П. І. Кудрявцев також пропонує досить широке тлумачення поняття «конфлікт» — це зіткнення протилежних інтересів, поглядів, прагнень; розбіжність, суперечки, які загрожують складнощами [2, с. 163]. При цьому вітчизняний законодавець став на позицію звуження змісту даної категорії до суперечностей між особистими (приватними) інтересами і службовими повноваженнями (професійними обов'язками). Так, згідно із Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» від

07.04.2011 № 3206-VI конфліктом інтересів визнається «суперечність між особистими майновими, немайновими інтересами особи чи близьких їй осіб та її службовими повноваженнями, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень».

Вузькоспеціалізовані нормативно-правові акти підтримали вказаний підхід. Зокрема у банківській сфері відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» від

07.12.2000 № 2121-III конфліктом інтересів є «наявні та потенційні суперечності між особистими інтересами і посадовими чи професійними обов'язками особи, що можуть вплинути на добросовісне виконання нею своїх повноважень, об'єктивність та неупередженість прийняття рішень»; у сфері управління державними корпоративними правами згідно з Порядком організації, планування і проведення внутрішніх аудитів в системі Державного агентства України з управління державними корпоративними правами та майном, затвердженим наказом цього агентства від 04.03.2013 № 41, це «суперечність між особистими інтересами працівника внутрішнього аудиту та його службовими обов'язками, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття ним рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих йому службових повноважень».

Вказане торкнулося навіть адвокатської сфери: згідно із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI конфліктом інтересів визнається «суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності».

Лише Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України, затверджене постановою Національного банку України від 20.03.1998 № 114, визнає конфліктом інтересів «будь-який вид стосунків, який не відповідає інтересам банку або може перешкоджати об'єктивному виконанню обов'язків відповідальної особи».

Слід зауважити, що остання позиція видається більш виваженою. Так, досліджуючи учасників судочинства, виявляємо, що правовий спір є конфліктом інтересів учасників процесу. Так, кінцевою метою звернення позивача до суду є задоволення його вимог та отримання виконання (в тому числі примусового) цього судового рішення. Відповідач має протилежну мету вступу в процес. Навіть у випадку погодження з певними вимогами позивача відповідач може бути не згодним з розміром вимог або строком виконання його зобов'язань. Тобто в будь-якому випадку для виникнення господарського спору між позивачем

та відповідачем виникає конфлікт інтересів. Третя особа з самостійними вимогами на предмет спору за загальним правилом має конфлікт інтересів і з позивачем, і з відповідачем, оскільки її вимоги несуть самостійний характер. Треті особи без самостійних вимог за загальним правилом не мають конфлікту інтересів зі стороною, на боці якої вони залучені в процес, при цьому часто вони не мають конфлікту і з іншою стороною у справі, виходячи із суті їх участі у справі.

Суддя, судовий експерт, адвокат, прокурор та перекладач, незважаючи на те, що можуть мати конфлікт інтересів у вузькому смислі цього слова (як «суперечність між особистими інтересами та професійними правами і обов'язками»), в ході здійснення діяльності та за підсумками роботи (наприклад, після складання висновку експерта або винесення рішення по справі) також можуть отримати конфлікт з іншими учасниками процесу.

Вказане видається важливим при дослідженні процесуального статусу та зв'язків учасників процесу. В протилежному випадку, при застосуванні вузького підходу до поняття «конфлікт інтересів», визначеного на законодавчому рівні, більшість проблем зводиться до вдосконалення процедури відводу (самовідводу). Проте такий шлях вдосконалення чинного законодавства видається неповним, оскільки не враховує конфліктів між основними учасниками справи: суддею, позивачем, відповідачем, третіми особами. Тому видається обґрунтованим у ході дослідження взаємовідносин між учасниками процесу розуміти під конфліктом інтересів «суперечність між особистими майновими, немайновими інтересами особи чи близьких їй осіб та інтересами інших учасників процесу, наявність якої може вплинути на неупередженість прийняття рішень або перешкоджати об'єктивній реалізації прав та обов'язків учасників процесу».

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Текст] / голов. ред. В. Т. Бусел; редактори-лексикографи: В. Т. Бусел, М. Д. Василега-Дерибас, О. В. Дмитрієв, Г. В. Латник, Г. В. Степенко. - К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. - 1728 с.
2. Юридический словарь [Текст] : в 2 томах / гл. ред. П. И. Кудрявцев. — 2-е изд. — М. : Госюриздат, 1956. — Т. 1. — 688 с.